

קול צופיין

קול צפּיין נְשָׂאוֹ קוֹל יַחֲדוֹ יְרַנְּנוּ.

קרח תשע"ד | השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

וּפְדוּיֵי ה' יִשְׁבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה

כל הזריו הרי זה משובח

לכן "אין לך מצוה רבה כפדיון שבויים". ולכן "כל רגע שמאחר לפדות השבויים, היכא דאפשר להקדים, הוי כאילו שופך דמים". עם זאת לא פודים שבויים במחיר של שבויים אחרים. "מאי תזית דְּדָמָא דִּידָךְ סוּמָק טְפִי, דְּלָמָא דְּקָמָא דְּהָהוּא גְבָרָא סוּמָק טְפִי?" - מה ראית שהדם שלך אדום יותר? אולי דם האדם האחר אדום יותר? (יומא פב ע"ב).

אבנים תמורת לב אדם

בגלל חשיבותו הרבה של פדיון השבויים, "אנשי העיר שגבו מעות לבנין בית הכנסת, ובא להן דבר מצוה מוציאין בו המעות. קנו אבנים וקורות לא ימכרום לדבר מצוה אלא לפדיון שבויים. אע"פ שהביאו את האבנים וגדרום ואת הקורות ופסלום והתקינו הכל לבנין - מוכרין הכל לפדיון שבויים בלבד. אבל אם בנו וגמרו - לא ימכרו את בית הכנסת אלא יגבו לפדיון מן הצבור" (הלכות מתנות עניים פרק ח הלכה ז).

גדולי החכמים עסקו בפדיון שבויים

נס קריעת הנהר

בכמה וכמה מקומות מצינו שחכמי ישראל הגדולים עסקו בפדיון שבויים. כך הסיפור במסכת קידושין (פא ע"א) בדבר השבויות שטופלו על-ידי חכם שנקרא בשם המחייב "רב עמרם חסידא". הוא לימד את החכמים במעשיו את הכלל כי אין שום צדיק וחסיד שיש לו ביטוח כי לא יחטא, ומוטב להתבייש בעולם הזה ולא להתבייש בעולם הבא. כמו כן מובא בגמרא (יבמות מה ע"א) הסיפור עם רבי אחא שר הבריה ור' תנחום בריה דרבי חייה איש כפר עכו, ששחררו שבויות ישראל.

המפורסם ביותר הוא הסיפור (חולין ז ע"א) על פנחס בן יאיר, שעסק בפדיון שבויים ובדרך נעשה לו נס שהיה גדול מקריעת ים סוף או לפחות כמוהו. וכיוון שהגמרא מספרת על המצווה שרבי פנחס בן יאיר עסק בה באותה שעה, בוודאי הנס קשור לאותה מצווה. שם מסופר שרבי פנחס בן יאיר פגע בדרכו לפדיון שבויים בנהר גִּנְיָאִי. אָמַר לו רבי פנחס לנהר גִּנְיָאִי: "חֲלַק לְמִימֶיךָ וְאָעֲבֹד בְּךָ. אָמַר לו (הנהר לרבי פנחס): אַתָּה הוֹלֵךְ לְעִשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵךְ, וְאֲנִי הוֹלֵךְ לְעִשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵי. אַתָּה סָפַק עוֹשֶׂה, סָפַק אֵי אַתָּה עוֹשֶׂה, וְאֲנִי וְדַאי עוֹשֶׂה". לא הסכים הנהר ולא חלק את מימיו כדי שיעבור בו רבי פנחס.

החובה לשחרר שבויים

פדיון שבויים - מצוה רבה

הגמרא (בבא בתרא ח ע"א) מספרת על אמו של המלך הנוכרי שבור, שנקראה בשם אִיפְרָא הוֹרְמַיז, ששלחה אֶרְנַקָא דְּדִינְרֵי לְרַב יוֹסֵף וביקשה ממנו לתת את הכסף ל"מצוה רבה". רב יוסף היה עסוק בשאלה מהי "מצוה רבה" שאליה ראוי להפנות את תרומתה של אם המלך. אָמַר לו תלמידו אַבְיִי, כי לכאורה מצוות פדיון שבויים היא "מצוה רבה". שהרי אמרה הגמרא "אין פוסקין צְדָקָה עַל הַיְתוּמִים, אֶפְלוּ לְפִדְיוֹן שְׁבוּיִים", משמע שזאת התרומה היותר משמעותית שאפשר לתת, ואעפ"כ אי-אפשר לתת אותה מכספי יתומים קטנים.

שבי קשה מכולם, דְּכוּלָּהּוּ אֵיתְנָהּוּ בֵּיהּ

מסבירה הגמרא למה פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים הוא "מצוה רבה". כיוון שכתוב בירמיה (טו): "וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ, אָנָּה נִצָּא? וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם, כֹּה אָמַר ה': אֲשֶׁר לְפָנֶיךָ - לְפָנֶיךָ, וְאֲשֶׁר לְחֶרֶב - לְחֶרֶב, וְאֲשֶׁר לְרָעַב - לְרָעַב, וְאֲשֶׁר לְשָׂבִי - לְשָׂבִי". היוצאים מירושלים בימי המצור של נבוכדנצר היו צפויים לאחד מהנוראות הללו. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כִּי שִׁפָּה אַרְבַּע אִפְשָׁרוּיּוֹת (מוות, חרב, רעב, שבי) ו"כָּל הַמְּאֻזָּר בְּפִסְגוֹתָא - קָשָׁה מִחֶבְרֹן". חֶרֶב קָשָׁה מִמָּוֶת (טבעי) שהנהרג בחרב גם מת וגם מתנוול. רָעַב קָשָׁה מִחֶרֶב, כי נוסף בו צער זמן גדול. על זה נאמר (איכה ד): "טוֹבִים הָיוּ חֲלָלֵי חֶרֶב מִחֲלָלֵי רָעַב". שְׂבִי קָשָׁה מִכּוֹלָם, דְּכוּלָּהּוּ אֵיתְנָהּוּ בֵּיהּ. השבוי עלול לסבול מכל הגזירות הללו גם יחד. הפחד מכל ארבעת הדברים הללו מביא לשבוי את הצער של כולם, לכן הפודה אותו משבוי מקיים את ההצלה הגדולה מכולן.

ארבע מצוות "עשה"

"שולחן ערוך" (יוה דעה סימן רנב) מובאים דברי הרמב"ם שכתב: "פדיון שבויים קודם לפרנסת עניים ולכסותן, ואין מצוה גדולה כפדיון שבויים". לכן אם אנשים תרמו כסף לכל דבר של מצווה "כולים לשנות לפדיון שבויים". בהמשך מביא הרמב"ם שיש ארבע מצוות "עשה" בפדיון שבויים, וארבע מצוות "לא תעשה" למי שלא מסייע בפדיון שבויים. "המעלים עיניו מפדיון שבויים עובר על 'לא תאמץ את לבבך'. ועל 'לא תקפוץ את ירך'. ועל 'לא תעמוד על דם רעך'. ועל 'לא ירדנו בפרך לעיניך'. ובטל מצות 'פתוח תפתח את ירך לו'. ומצות 'וחי אחיך עמך' 'ואהבת לרעך כמוך' 'והצל לקוחים למות' והרבה דברים כאלו".

הידרדרות מוסרית עם דם על הידיים

התבוננות על ההתנהלות של ישראל לאורך השנים בסוגיית החטיפות מלמדת כי אחרי כל כניעה למחבלים עולה המחיר שמדינת ישראל נדרשת ומשלמת עבור שחרור אזרחים וחייילים. כל זאת למרות שהיא יודעת שהמחבלים לא חוזרים לדרך הישר ומעודדים את חבריהם להרוג. חלקם חוזרים בעצמם להרוג. יש רשימה ארוכה של עשרות פיגועים עם נפגעים שבוצעו על-ידי אותם רוצחים משוחררים. מאות ישראלים נהרגו ונפצעו מידי אותם מחבלים ששוחררו בעסקות השונות.

את ההידרדרות ביכולת העמידה של ישראל ניתן לראות במספרים. לפני 40 שנה דרשו המחבלים שחרור 20 מחבלים תמורת כ-100 תלמידי בית-ספר שנשבו על ידם במעלות. מדינת ישראל לא הסכימה. היא הבינה כי כניעה למחבלים תעודד חטיפות ותגרור כניעות אחרות בתנאים גרועים והולכים. על-פי עיקרון זה היא לא נכנעה בתנאים קשים מאוד, אחרי חטיפת המטוס לאוגנדה. בעקבות אותו עיקרון היא יזמה את המבצע המדהים של שחרור החטופים באנטבה והצליחה לקבוע אמת מידה של מוסריות אחרת לכל העולם כולו.

אחרי שנים נכנעה מדינת ישראל וויתרה על עקרונותיה. בתחילה היא שיחררה 76 מחבלים תמורת חייל אחד חטוף. מאז עולה המחיר בהתמדה. מעסקה ג'יבריל לעסקת טננבוים, ומעסקה זו לעסקת שליט שבה שוחררו 1027 מחבלים בתנאים מסוכנים תמורת חייל אחד, ביניהם שוחררו מחבלים רוצחים עם דם על הידיים.

ההידרדרות המוסרית צברה תאוצה, מחבלים שוחררו תמורת חיילים שנפטרו ותמורת חלקי גופות. אחר כך שוחררו מחבלים רוצחים תמורת הזכות לשוחח עם הרשות הפלסטינית. כל ההידרדרות הזאת נבעה מהוויתור הראשון של ממשלת ישראל על העיקרון המוסרי. וכל שחרור גורר אחריו הרג יהודים חפים מפשע.

אמר לו (רבי פנחס לנהר): "אם אי אפה חולק - גוֹרְנֵי עֲלֶיךָ שְׁלֵא יַעֲבְרוּ בְךָ מִים לְעוֹלָם". נבהל הנהר וחלק את מימיו לרבי פנחס. אחר כך חזר וחלק את מימיו פעם נוספת ליהודי שליחה את רבי פנחס ונשא חטים של פסת. הכול שלא יירטבו החטים במי הנהר. לאחר מכן ביקש רבי פנחס שייפתח הנהר לצורך נוכרי שהתלווה אליהם בדרך. שלא יתמוהו עליו ויאמרו: "כִּף עוֹשִׁין לְבְנֵי לְוִיָּה?". שעזבו מאחור את הנוכרי שליחה אותנו בלי שיעבור את הנהר הגועש. כל זאת בעקבות אותה מצווה רבה שעוסק בה רבי פנחס בן יאיר.

כבודו של השבוי

עוד מספרת הגמרא (כתובות כג ע"א) על אביו של האמורא שמואל שחי בבבל. האב נקרא בפי העם "אבוב דשמואל" על שם בנו האמורא המפורסם. אבוב דשמואל היה בעל מעשים בפני עצמו וטיפל בשבויים יהודיים ששוחררו והובאו לנהרדעא. הציב עליהן אבוב דשמואל שמירה שלא ינסו בני בלייעל לנצל את חולשתן אחרי השחרור מיד השבאים הנכרים.

מספרת הגמרא ששמואל שאל את אביו למה הוא כל כך מתאמץ לשמור על השבויים ואמר: וכי מי שמר עליהן כל הזמן שהיו בשבי? ענה לו אביו בקפידא: אילו בנותיך היו שבויים, היית מזלזל בהן כך? אומרת הגמרא כי משפט זה היה "כשגגה שיוצא מלפני השליט". התגשמו דברי אבוב דשמואל ונשבו בנותיו של שמואל. למזל לא פגעו השבאים בצניעותן של הבנות, והן הובאו למכירה בארץ-ישראל. כיוון שבנותיו של שמואל היו חכמות, הן ידעו להציג את עצמן כראוי לפני חכמי ארץ-ישראל. ביקשו מהשבאים לעמוד מחוץ לבית המדרש. נכנסה כל אחת מהבנות השבויים לפני רבי חנינא ואמרה: "נשביתי, וטהרה אני". פסק לה החכם: את מותרת להינשא לכוון. אחר היתר נכנסו השבאים לבית המדרש וביקשו למוכרן. אמר רבי חנינא: הבנות החכמות הללו הן בנות של מורה הוראה בישראל (אילו היו נכנסים השבאים אתן, הן היו מוחזקות כ"שבויים" בגלל השבאים. במקרה זה הן לא היו נאמנות באומרן "טהרה אני". באופן שהן באו תחילה לומר שהן שבויים, הן הוחזקו "שבויים" על-פי דבריהן, על כן הן נאמנות באומרן "טהרה אני". ש"הפה שאסר, הוא הפה שהתיר").

שחרור שבויים בימי האבות

עונש קבוצתי

אם לא משלמים יותר מכדי דמיהם של השבויים, איך משחררים שבויים שהשובה לא מסכים לשחררם בתנאים שלנו? בשביל זה יש תורה. התורה מספרת לנו על השבויים הראשונים מעם ישראל, הלוא הן השבויים שרה ורבקה שנחטפו על-ידי פרעה ואבימלך.

"וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרָעָה" - "וַיִּנָּגַע ה' אֶת פְּרָעָה נִגְעִים גְּדֹלִים וְאֵת בֵּיתוֹ עַל דְּבַר שְׂרָי אִשְׁתֵּי אֲבָרָם" (בראשית יב). "וַיִּשְׁלַח אֲבִימֶלֶךְ מַלְאָךְ גָּדֵר וַיִּקַּח אֶת שְׂרָה" - "כִּי עָצַר עֲצָר ה' בְּעַד כָּל רָחֵם לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל דְּבַר שְׂרָה אִשְׁתֵּי אֲבָרָהֶם" (בראשית כ). אותו אבימלך או בנו מנסה גם לחטוף את רבקה. "כִּמְעַט שָׁכַב אֶחָד הָעָם אֶת אִשְׁתֵּי וְהִבְאִתָּה עֲלֵינוּ אִשָּׁם" (בראשית כו). כולם מבינים שחטא החטיפות גורר תמיד עונש קבוצתי.

כך היה גם עם דינה, בתו של יעקב, שנחטפה על-ידי שכם בן חמור החיוני נשיא הארץ. אחיה מכים את כל העיר שכם: "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹתָם כְּאָבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁמֹעוֹן וְלֵוִי אֲחָי דִּינָה אִישׁ חָרְבוּ וַיָּבֵאוּ עַל הָעִיר כֶּסֶחַ וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר" (בראשית לד). ומסביר הרמב"ם, כי כל העיר אשמים בכך שנתנו לשכם בן חמור חיפוי וגב מוסרי לעשות כזה עוול, ולא העמידו בית-דין לענוש אותו על חטיפתו. בגלל זה כולם נענשים קשות. וזאת הסיבה גם אצל פרעה ואבימלך (רמב"ם הלכות מלכים פרק ט ד). "ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גול (את דינה) והם ראו וידעו ולא דנוהו". לכן כל תושבי שכם משלמים את מחיר העוול של האונס והחטיפה. הם היו שותפים עקיפים לפשע של שכם בן חמור בכך שלא העמידו אותו לדין. באותה מידה כל תושבי חברון ועזה שותפים לפשע של שבי שלושת הנערים. מותר להפסיק לכולם חשמל ומים עד שיוחזרו הנערים בריאים ושלמים.

אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן

חכמינו - עיניהם בראשם

למרות הערך הגדול של ה"מצווה רבה" לשחרר שבויים מיד שוביהם, אומרת הגמרא (גיטין מה ע"א): "אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם". לא משלמים עליהם יותר ממה שהיה מקובל באותה תקופה ולא נתנים יד לחסנתות יתר של החוטפים. הכול מתוך אהבת ישראל וראייה מפקחת של המציאות. רצו חכמינו לתת לנו כלים שלא ינצלו השבאים את תמימותנו וטוב לבנו ויעלו את מחיר היהודים על מחיר שאר הנמכרים בשווקים. כך גם לא יתאמצו השבאים לשבות עוד יהודים בראותם כי היהודים משלמים כסף רב תמורת שחרורם.

ראייה מרחיקת לכת זו רואה כי הטובה המתמשכת בעלת המשקל מכריעה יותר מהטובה הרגעית של שחרור אותו פלוני שמחירו מעל המחיר הרגיל. זאת הנהגה ציבורית אחראית. לעומתה יש הנהגה שמעצימה את טובת הרגע לעומת הטובה העתידית.

אכול ושתו כי מחר נמות

על אלה שנוהגים בשיקול זה ומשמים בהצלחה עכשווית, חוגגים את הרגע בלי לראות את העתיד - עליהם כותב הנביא ישעיה (כב ג): "וְהִנֵּה שְׂשׂוֹן וְשִׁמְחָה רַגְגָּה וְשִׁחַט צֹאן, אֲכַל בֶּשֶׂר וְשִׁתוֹת יַיִן, אֲכֹל וְשִׁתוֹ כִּי מָחָר נָמוֹת". עליהם אומר הנביא: "וַיִּגְלַהּ בְּאָזְנוֹי ה' צְבָאוֹת אִם יִכְפַּר הָעוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תִּמָּתוּן אָמַר ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת" (ראה תענית יא ע"א).

לצערנו אנו נדרשים לעסוק בסוגיית החטיפה בגלל הוויתור והשמחה הרגעית שהייתה בשחרור שליט. שמחה שעבדה את העתיד של כולנו. שחרור מחבלים שהביא אחריו עשרות ניסיונות של מחבלים לחטוף יהודים ישראלים. הפעם הם הצליחו לחטוף שלושה.

החזרת כוח ההרתעה

במלחמה הראשונה עם עמלק נשבו יהודים "וילחם בַּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבּוּ מִמֶּנּוּ שְׁבִי". חכמינו במדרש (ילקוט שמעוני במדבר - פרק כא - המשך רמז תשסד) אומרים "שביה" אין כתיב כאן, אלא "שבי". ללמודך שהעמלקים שבו מישראל שפחה אחת. האם ישראל באים עם העמלקים למשא-ומתן? האם הם נשברים?

"וַיִּדַר יִשְׂרָאֵל נָדָר לַה' וַיֹּאמֶר. אִם נָתַן תַּתֶּן אֶת הָעַם הַזֶּה בְּיָדִי - וְהִתְרַמְּתִי אֶת עַרְיָהֶם: וַיִּשְׁמַע ה' בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת הַכְּנַעֲנִי וַיַּחֲרֵם אֶתְהֶם וְאֶת עַרְיָהֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם חֶרְמָה". האם היה מוצדק לצאת למלחמה בעבור שפחה אחת? כנראה שכן. זאת המשמעות של כוח ההרתעה שהתורה מלמדת אותנו.

רבים ביד מעטים מאנשי דוד

גם דוד המלך (שמואל א פרק ל) נאלץ להתמודד עם בעיה זו של שבויים. העמלקים פושטים על העיר של דוד "וַיָּבֹאוּ אֶת צִקְלָג וַיִּשְׁרְפוּ אֹתָהּ בְּאֵשׁ: וַיִּשְׁבּוּ אֶת הַנְּשִׁים אֲשֶׁר בָּהּ מִזִּקְנָן וַעַד גְּדוֹל לֹא הָמִיתוּ אִישׁ וַיִּהְיוּ וַיִּלְכּוּ לְדָרְכָם". דוד ואנשים בוכים עד שנגמר להם הכוח לבכות. "וַיִּשְׂא דָוִד וַהֲעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶת קוֹלָם וַיִּבְכּוּ, עַד אֲשֶׁר אֵין בָּהֶם כֹּחַ לְבָכּוֹת".

אנשיו של דוד מאשימים אותו ורוצים להרוג אותו, כאילו הוא אשם. "וַתִּצַּר לְדָוִד מְאֹד כִּי אָמְרוּ הָעָם לְסָקְלוֹ, כִּי מָרָה נָפֶשׁ כָּל הָעָם אִישׁ עַל בְּנָיו וְעַל בְּנֵיהֶם". דוד פונה לאלוקים. פונה לאורים ותומים "וַיִּתְחַזַּק דָּוִד בַּה' אֱלֹהָיו". זאת הדרך.

דוד רודף יחד עם 600 איש אחרי כוח לוחמים שגדול מהם פי כמה. שליש מאנשיו של דוד נחלשים ונעצרים בדרך. עם 400 הנותרים הוא רודף אחרי העמלקים. הוא משיג אדם שנותן לו מידע על הכוח העמלקי שלפניו ומנצל את כוח ההפתעה: "וַהֲנֵה נִטְשִׁים עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ אֲכָלִים וְשֹׂתִים וְחֹגְגִים בְּכָל הַשָּׂדֶה הַגָּדוֹל אֲשֶׁר לְקֻחוֹ מֵאֲרָץ פְּלִשְׁתִּים וּמֵאֲרָץ יְהוּדָה: וַיִּבֶם דָּוִד מֵהַנְּשִׁיף וַעַד הָעָרֶב לְמִתְרַתָּם וְלֹא נִמְלַט מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם אֲרָבֶעַ מֵאוֹת אִישׁ נֶעַר אֲשֶׁר רָכְבוּ עַל הַגְּמָלִים וַיִּנְסֻהוּ". כך משחררים שבויים.

מעשה אבות סימן לבנים

מנין למד דוד הלכה זו? מאברהם שנחלץ לשחרר את לוט ומשפחתו שנשבו בידי ארבעה מלכים (בראשית יד, יד-טז). במאמץ מיוחד רדף אברהם אחרי ארבעת המלכים שניצחו את הענקים ואת חמשת מלכי סדום, רדף אחריהם מרחק גדול, מחברון עד דן (200 ק"מ), ושחרר את החטופים. אחר כך הוא ממשיך את חלקו השני של הקרב במרדף עד חובה אשר משמאל לדמשק להשלים את הנקמה.

גם כאן מתארת התורה את יחסי הכוחות הבלתי שווים: "וַיִּדְרֹךְ אֶת חֲנִיכָיו וְלִידֵי בֵיתוֹ שָׁמְנָה עֶשֶׂר וַיִּשְׁלַח מֵאוֹת". אלה החיילים של אברהם אבינו (ראה נדרים לב ע"א). בעקבות הפעולה המוסרית הזאת מתמנה אברהם אבינו באותה שעה לנשיא לכל העמים. לא רק בגלל כוחו, אלא בגלל כוחו המוסרי לא לשאת ולתת עם חוטפים. לא לאפשר להם לנהל את העולם על-פי הבריונות שלהם. על כן ברכוהו כולם ב"עֲמִיק שְׁנֵה הוּא עֲמִיק הַמְּלָךְ" - "שהושוו שם כל האומות והמליכו את אברהם עליהם לנשיא אלוקים ולקצין" (רש"י בראשית יד יז).

אין מבריחין את השבויין מפני תיקון העולם

שמה יקצפו השבאים

יש מקשים על ההתנהגות התוקפנית מהמשנה (גיטין מה, א) שמביאה את ההלכה כי "אין מבריחין את השבויין מפני תיקון העולם. רבן שמעון בן גמליאל אומר מפני תקנת השבויין". הגמרא שואלת: "מאי בינייהו? איכא בינייהו דליכא אלא חד" - אם יש שבוי אחד בלבד. לדעת רשב"ג מותר

להבריח אותו. לדעת תנא קמא אסור מחשש לתיקון העולם כולו. שמה יקצפו השבאים על השבויים העתידיים לבוא ויתנום בשלשלאות ובחריצים.

גם רשב"ג חושש לתיקון העולם. אלא רשב"ג לא חשש לתיקון העולם כולו, אלא רק לאותה מכירה של שבויים. אם יש שבויים אחרים עם אותו שבוי לא מבריחים אותו, שמה יקצפו השבאים לייסר את הנותרים בייסורים שלא יברחו. ותנא קמא חושש לשבירת מסגרת מסחר השבויים כולו. שאם נברח שבויים - יישרו כללי המסחר ולא יהיה אפשר לפדות שבויים. ה"בית יוסף" (יו"ד רנב) פסק כתנא קמא. וכן פסק ב"שולחן ערוך" (סעיף ה) "אין מבריחין השבויים, מפני תיקון העולם, שלא יהיו האויבים מכבידים עולם עליהם ומורבים בשמירתם".

פדיון עצמי

למרות האיסור להבריח שבויים, מותר לאדם לברוח מעצמו, אע"פ שיכול להגרים מזה סיכון לאחרים שיכבידו על שמירתם. כך משמע מהגמרא שם, שמביאה מיד אחר כך את הסיפור על רב עיליש שנשבה על-ידי ליסטים ביחד עם בנותיו של רב נחמן.

"יומא חד הוה יתיב גביה ההוא גברא דהוה ידע בלישנא דציפורי אתא עורבא וקא קרי ליה אמר ליה מאי קאמר אמר ליה עיליש ברח עיליש ברח אמר עורבא שיקרא הוא ולא סמיכנא עליה אדהכי אתא יונה וקא קריא אמר ליה מאי קאמרה אמר ליה עיליש ברח עיליש ברח אמר כנסת ישראל כיונה מתילא שמע מינה מתרחיש לי ניסא".

תרגום ופירושו: באותו שבי היה איש אחד שבקי בשפת עופות. יום אחד אמר לו האיש הבקי בשפת העופות כי אחד העורבים אומר: "עיליש ברח, עיליש ברח". אמר רב עיליש: העורב הזה שקרן הוא ואני לא סומך עליו. אחר כך באה יונה. שוב אמר אותו איש הבקי בשפת עופות כי גם היונה אומרת: "עיליש ברח, עיליש ברח". אמר רב עיליש: כנסת ישראל נמשלה ליונה. אם היונה אומרת לי, אברח. בבריחתו מתלווה אליו האיש הבקי בשפת העופות, אבל אותו איש נתפס בבריחתו, לעומת רב עיליש שברח וניצל.

הסיפור שהגמרא מביאה מיד אחרי האיסור להבריח מלמד כי מותר לאדם להציל את עצמו למרות שיש בזה נזק עקיף לאחרים. כשם שמותר לאדם לשלם על פדיון עצמו כל מה שירצה ("שולחן ערוך" יורה דעה רנב ס"ע ד). ויש אומרים שגם את אשתו הוא יכול וחייב לפדות בכל מחיר (אה"י עה). כך פוסק ה"פתחי תשובה" (יורה דעה סימן רנב ס"ק ו) בשם תשובת "חות יאיר" (סי' ר"ג) כי פשוט שכל יחיד יכול לברוח, ואין לו לחוש על שאר השבויים אשר יושבים שם. ואפילו מידת חסידות ליכא בזה. רק בדבר שיינצל אחר ויבוא ההיזק מיד לחברו, או שעושה זה דבר שהדבר בעצמו מזיק לחברו. וכן אם כבר בא לו נזק, אסור לסלקו מעליו אם ע"י כך יבא היזק לחברו. אבל בריחה אינה מזקת באופן זה ומותר לברוח.

אֲרֹדֹף אוֹיְבֵי וְאֲשִׁיגֶם וְלֹא אָשׁוּב עַד פְּלוֹתָם

צריך לומר, כי מה שנאמר על האבות הקדושים ודוד המלך שהתקיפו את האויבים, הצילו את השבויים והכו את השבאים - זה מעשה אבות סימן לבנים. ומה שנאמר במשנה, שאין מבריחים את השבויים, הוא במציאות שאין לנו כוח על השבאים. שאם נברח - נזיק לכל השבויים האחרים. אבל כשיש כוח, היה אומר הרב זצ"ל שצריך לנהוג בהם מנהג דוד המלך שאמר: "אֲרֹדֹף אוֹיְבֵי וְאֲשִׁיגֶם וְלֹא אָשׁוּב עַד פְּלוֹתָם".

בשעה הזאת אנו צריכים להתחזק ולהכות את כל אויבנו שוק על ירך. לקיים בהם מה שצאמר: "אֶת אֹיְבֵי אֲשִׁלַּח לְפָנָי, וְהַמְתִּי אֶת כָּל הָעָם אֲשֶׁר תָּבֵא בָהֶם, וְנָתַתִּי אֶת כָּל אֹיְבֵי אֱלֹהֵי עֲרָף" (שמות כג). וְאָמַרְתָּ: "תִּפְלַל עֲלֵיהֶם אִמְתָּה וְיִפְחַד בְּגִדְלָךְ וְיִרְעָדוּ יָדָמוּ כְּאֶבֶן, עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ ה'" (שם טו). ויחזרו כל השבויים החטופים לביתם בריאים ושלמים. אמן ואמן.

**אברהם
אבינו מתמנה
לנשיא לכל
העמים לא
רק בגלל
כוחו, אלא
בגלל כוחו
המוסרי לא
לשאת ולתת
עם חוטפים.
לא לאפשר
להם לנהל
את העולם
על-פי
הבריונות
שלהם**

סיפורים על הרב זצ"ל

כשרה להינצל מהשבי

מספר הרב אבינועם הורביץ, ראש הישיבה התיכונית קריית-ארבע: איש עשיר ששמו סגר עדס, שגר בברזיל, היה תומך קבוע במוסדות תורה בישראל. דא עקא, כנופיות פושעים בברזיל אורבות באופן קבוע לבני משפחות של עשירים לחטפם ולשחררם תמורת כופר נפש, וידיה של משטרת ברזיל קצרות מלהושיע. כך קרה לאשתו של אותו עשיר, שנחטפה על-ידי כנופיה של שודדים אלימים במוצאי יום-טוב ראשון של סוכות, והם תבעו בשביל שחרורה סכום כסף עצום.

הניסיון בברזיל לימד כי תשלום כופר לא פותר את הבעיה, לפעמים הוא רק מחריף אותה. זו הסיבה שבגללה אמרו חכמינו שלא משחררים את השבויים יתר מנדי דמיהן. לפעמים אחרי קבלת דמי הכופר היו השוים חוטפים עוד ועוד מבני המשפחה. לפעמים היו הורגים את השבויים שלא יספרו פרטים על החוטפים. חבר של משפחת האישה החטופה התקשר אלי במוצאי-שבת שלנו, שזה עדיין שבת אצלם, ואמר לי: למרות שעכשיו עוד שבת וחג, היות שמדובר בפיקוח-נפש, לך בדחיות לרב מרדכי אליהו שיפעל בשמים למען שחרורה.

הרב אליהו אמר לי: "לך לקברו של החיד"א ז"ל ותאמר שם את כל אותיות שמה של האישה מספר התהילים של החיד"א, ותראה ישועות במהרה בקרוב". עוד באותו לילה הלכתי לקברו של החיד"א וקראתי את פסוקי התהילים לפי ההנחיה של הרב אליהו. לאחר השחרור התברר שבאותו לילה החליפו החוטפים את מקום השמירה של האישה החטופה, חילופין שבסופו של דבר הביאו לשחרורה. וכיצד? אישה זו שמרה כל חייה על כשרות בדבקות. כשהגיעה לידי החוטפים, היא לא הסכימה לאכול כלום, רק בנות. הירקן שהחוטפים קנו אצלו שאל אותם למה הם צריכים כל כך הרבה בנות, והם אמרו שיש אצלם אישה אחת יהודייה שאוכלת רק בנות.

הירקן שמע בתקשורת על החטיפה של האישה היהודייה, הוא קישר עניין לעניין ודיווח למשטרת ברזיל. לשוטרים האמיצים לא נותר לעשות יותר מדי בכדי שהגברת תחזור לביתה במהרה בשמחה, בשמחת תורה.

תשובה כהלכה

ציקן תחינה. אם מותר לשמוע חדשות, מחשש לשון הרע? לצערי כולן רעות רבות וצרות. ולכן מותר, אבל עדיף ללמוד תורה או לקחא תהלים.

למה דוחה אפלות. כיצד אימא בשנת האבל על הוריה אמורה לנהוג בכל הנוגע להכנות לחתונה בתה ובחתונה עצמה? כאילו אין אבלות.

כונהס פמארה. האם הרב מרדכי אליהו זצ"ל פסק שלמון מותר להיכנס לקברי צדיקים, ומערת המכפלה בכללם?

אסור להיכנס לקבר, אבל מערת המכפלה אינה קבר ולכן מותר.

קנה לך, חכר. האם מותר להעביר כרטיס "רב קו" לחבר? הבנתו שרשמת זה אסור, אך בפועל כולם עושים זאת. רק "רב קו" אנונימי.

לימוד משניות

לע"נ נפטרים
הצלחה, רפואה, ישועה
ע"י אברך ישיבת אורות האר"י
בהמלצת מו"ר הרב עזרא שיינברג
054-6368848

בס"ד תפתח ישיבה קטנה
לתלמידי ח' וט'

ארחות מרדכי
לאורו של מרן הראשון לציון
הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל
בכוכב השחר שבבנימין
לפרטים 058-4473-978

בית מדרש "ברכת אליהו"

בשליחות וע"ש מר"ן הגר"מ אליהו זיע"א בעיר עכו
קולט אברכים המעוניינים בלימודי הלכה וגמרא בעיון
ובהרבצת תורה. לפרטים 0507276472

האחים דויטש

תעשיות טקסטיל
איזור התעשייה קרית מלאכי

קונדיטוריה

האחים עיני

בני ברק. כשרות למהדרין
איכות ועבודה עברית

בית הדין לדיני ממונות

"דרכי הוראה"

בבית המדרש של מרן הראש"ל זצוק"ל
טל. 02-6514399 פקס. 02-6536842

הפצת "קול צופי"
הפצה שבועית של
עלוני פרשת שבוע
לבתי כנסת
בכל רחבי הארץ
יוסי בן-דוד 03-6106329
B052898518@gmail.com

עיצוב, עריכה והפקה

עטרת

ירושלים
טל. 02-6519520

הילולת מרן

ביום השנה לפטירתו של מורינו ורבינו
עטרת ראשנו פאר הדור והדרו, אביהם של ישראל, המקובל האלקי
הרב הראשי לישראל הראשון לציון

מרדכי אליהו
מרן הרה"ג זצוק"ל זיע"א

ביום ראשון, כ"ד בסיון תשע"ה
22.6.2014) בשעה 18:30
ברחבה בהר המנוחות ירושלים
והן קל נביר לא ימאס תפילת רבים

להעברת שמות לתפילה וברכה:
www.harav.org

**בית הכנסת
היכל יעקב**

מוסדות
דרכי הוראה לרבנים

הגנו להודיע לציבור הקודש
על קיום עצרות אזכרות ותפילות
במלאות ארבע שנים להסתלקותו
של אבינו מורינו ורבינו עטרת ראשנו, אביהם של ישראל
המקובל האלקי הרב הראשי לישראל הראשון לציון
מרדכי אליהו
מרן הרה"ג זצוק"ל זיע"א

יום המישן, לימודי "פירי שיש"י"
ביום המישן כ"א סיון החל מהשעה 22:30 ועד לנץ החמה. יתקיים לימוד פירי שיש
במשך כל הלילה בבית מדרשו "דרכי הוראה לרבנים", עם אברכי בית המדרש
וציבור המתפללים.

יום שבת קודש, פרשת קרח; שבת אזכרה
ביום שבת קודש פרשת קרח כ"ג סיון החל מהשעה 16:30 ועד לצאת השבת נקיים
שבת אזכרה וסעודה שלישית בבית הכנסת המרכזי "היכל יעקב". יישאו דרשות
הרבנים שליט"א ואח"כ סעודה שלישית.

יום ראשון עצרת תפילה ואזכרה מרכזית
ביום ראשון כ"ד סיון החל מהשעה 18:30 נקיים עצרת תפילה ואזכרה מרכזית בציונו
הקודש של מו"ר וע"ד מרו הרש"ל זצוק"ל בהר המנוחות בירושלים. ביום זה הציון
יהיה פתוח במשך כל יום האזכרה עם אוהל הכנסת אורחים לרווחת המתפללים

יום שני, דרשות בתורת מרן
ביום שני כ"ה סיון החל מהשעה 17:00 יתקיימו דרשות בתורת מרן הרב זצוק"ל
בבית הכנסת המרכזי "היכל יעקב"
בשעה 20:30 ערב נשים מיוחדת עם תוכנית עשירה ומגוונת
בהשתתפות הרבנית הליט"א באילם ויינגרטן (כניסה מרחוב העירוי 3) קרית משה

תלמידיו ושומעי לקחו מוזמנים להשתתף ויהי רצון שזכותו של
מרן זצוק"ל תגן בערבכם ובעד כל עם ישראל ונוכח לבנין אריאל
ולתחית המתים במהרה בימינו, אכ"ה.

רבני ותלמידי בית המדרש   גבאי בית הכנסת   המשפחה

למעוניינים לקבל את העלון במייל ביום רביעי
או לקבלת מסרונים על שעות השיעורים וכדו'
נא לשלוח פרטים ללשכת הרב 0722211650 harav52@gmail.com